

KONFERENSIYALAR.COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

O'ZBEKISTON – 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA'LIM ISTIQBOLLARI

**II RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA MATERIALLARI**

OKTYABR, 2026-YIL



ISBN 978-9910-8337-7-9

O‘ZBEKISTON – 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA’LIM ISTIQBOLLARI. II Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – Toshkent: Scienceproblems team, 2026. – 200 bet.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: “Scienceproblems Team” MChJ

Konferensiya o‘tkazilgan sana: 2026-yil, 2-oktyabr

Mas’ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur nashrda “O‘zbekiston — 2030: innovatsiya, fan va ta’lim istiqbollari” nomli II Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi doirasida taqdim etilgan ilmiy maqolalar to‘plami jamlangan. Unda O‘zbekistonning turli oliy ta’lim va ilmiy-tadqiqot muassasalari, tarmoq tashkilotlari, mustaqil tadqiqotchilar tomonidan taqdim etilgan ijtimoiy-gumanitar, iqtisodiyot, huquq, biologiya, tibbiyot va boshqa sohalarga oid maqolalar kiritilgan. Maqolalarda ilm-fanning zamonaviy yo‘nalishlari, innovatsion texnologiyalar, ta’lim islohotlari hamda barqaror taraqqiyotga oid masalalar muhokama qilingan. To‘plam akademik izlanishlar, amaliy tajribalar va ilmiy xulosalarni birlashtirgan holda, fanlararo integratsiyani chuqurlashtirish va ilmiy hamkorlikni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsiya, fan va ta’lim, O‘zbekiston 2030, barqaror rivojlanish, ilmiy izlanishlar, fanlararo integratsiya, ilmiy hamkorlik, texnologik taraqqiyot, zamonaviy ta’lim.

ISBN 978-9910-8337-7-9

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA INGLIZ TILIDAGI NUTQ AKTLARINI O'RGANISH VA TAKOMILLASHTIRISHNING METODIK ASOSLARI

Musayeva Zeboxon Muzaffarovna

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti,
ingliz tilini o'qitish metodikasi 2 kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu tezisda sun'iy intellekt texnologiyalari asosida ingliz tilidagi nutq aktlarini o'rganish va takomillashtirishning metodik asoslari yoritilgan. Tadqiqotda so'rash, iltimos qilish, taklif bildirish, rad etish, uzr so'rash, minnatdorlik bildirish hamda maslahat berish kabi nutq aktlarini o'rgatishda generativ sun'iy intellekt, chatbotlar, nutqni tanish tizimlari va avtomatlashtirilgan teskari aloqadan foydalanish imkoniyatlari tahlil qilingan. Tadqiqot sifat tahlili, qiyosiy-pragmatik tahlil, pedagogik kuzatish va kommunikativ vaziyatlarni modellash tirish metodlariga asoslandi. Natijalar sun'iy intellekt vositalari o'quvchilarga turli ijtimoiy rollar, muloqot vaziyatlari va rasmiylik darajalarida nutq aktlarini mashq qilish, pragmatik xatolarni aniqlash hamda individual tavsiyalar olish imkonini berishini ko'rsatdi. Shu bilan birga, sun'iy intellektdan foydalanish o'qituvchi nazorati, axborotni tekshirish, akademik halollik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish tamoyillari bilan uyg'unlashtirilishi zarur.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, nutq akti, ingliz tili, pragmatik kompetensiya, generativ model, chatbot, kommunikativ vaziyat, teskari aloqa, metodika.

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR THE STUDY AND IMPROVEMENT OF SPEECH ACTS IN ENGLISH BASED ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES

Musayeva Zeboxon Muzaffarovna

Uzbekistan State University of World Languages,
Senior Lecturer at the Department of English Language Teaching Methodology No. 2

Annotation. This thesis examines the methodological foundations for studying and improving speech acts in English through artificial intelligence technologies. The study analyzes the potential of generative artificial intelligence, chatbots, speech recognition systems, and automated feedback in teaching speech acts such as asking questions, making requests, making suggestions, refusing, apologizing, expressing gratitude, and giving advice. The research is based on the methods of qualitative analysis, comparative-pragmatic analysis, pedagogical observation, and modeling of communicative situations. The results demonstrate that artificial intelligence tools enable learners to practice speech acts in various social roles, communicative situations, and levels of formality, identify pragmatic errors, and receive personalized recommendations. At the same time, the use of artificial intelligence should be integrated with the principles of teacher supervision, information verification, academic integrity, and personal data protection.

Key words: artificial intelligence, speech act, English language, pragmatic competence, generative model, chatbot, communicative situation, feedback, methodology.

Ingliz tilini o'rganishda grammatik qoidalar va lug'aviy birliklarni bilishning o'zi samarali muloqot uchun yetarli emas. Til o'rganuvchi muayyan vaziyatda qanday fikrni, kimga, qanday ohangda va qaysi til vositalari orqali bildirishni ham bilishi kerak. Nutq aktlari nazariyasiga ko'ra, inson gapirish jarayonida faqat axborot uzatmaydi, balki iltimos qiladi, va'da beradi, taklif bildiradi, rad etadi, uzr so'raydi yoki suhbatdoshiga ta'sir ko'rsatadi. J. Ostin nutqiy faoliyatni lokutiv, illokutiv va perlokutiv harakatlar orqali izohlagan bo'lsa, J. Syorl nutq aktlarini kommunikativ maqsadiga ko'ra tasniflagan.

An'anaviy mashg'ulotlarda nutq aktlari ko'pincha tayyor dialoglarni o'qish, yodlash va takrorlash orqali o'rgatiladi. Bunday yondashuv o'quvchining real muloqot sharoitida vaziyatga mos ifoda tanlashini to'liq ta'minlamaydi. Generativ sun'iy intellekt tizimlari esa turli kommunikativ vaziyatlarni tezkor yaratish, o'quvchi bilan dialog olib borish va javoblarni pragmatik jihatdan baholash imkoniyatiga ega. UNESCO generativ sun'iy intellektni ta'limga inson manfaatlarini, xavfsizlik va pedagogik maqsadlar asosida joriy etish zarurligini ta'kidlaydi. Tadqiqotning maqsadi ingliz tilidagi nutq aktlarini o'rgatishda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishning mazmuni, bosqichlari va metodik shartlarini asoslashdan iborat.

Tadqiqotda nutq aktlari nazariyasi, kommunikativ til o'qitish tamoyillari va sun'iy intellektga asoslangan ta'lim vositalariga doir manbalar sifat tahlili asosida o'rganildi. Ingliz tilidagi iltimos, taklif, rad javobi, uzr, minnatdorlik va maslahat aktlari qiyosiy-pragmatik tahlil qilindi. Ularning bevosita va bilvosita shakllari, rasmiylik darajasi, ijtimoiy masofa hamda suhbatdoshlar mavqei hisobga olindi.

Kommunikativ vaziyatlarni modellash tirish metodi orqali o'qituvchi-talaba, mijoz-xodim, do'st-do'st va rahbar-xodim munosabatlariga asoslangan mashqlar ishlab chiqildi. Sun'iy intellekt vositasi suhbatdosh, maslahat beruvchi, xatolarni aniqlovchi va muqobil ifodalarni tavsiya qiluvchi yordamchi sifatida ko'rib chiqildi. Metodik jarayon vaziyatni anglash, nutqiy maqsadni belgilash, mos ifodani tanlash, sun'iy intellekt bilan muloqot qilish, natijani tahlil etish va mustaqil refleksiya bosqichlari asosida tashkil qilindi.

Tahlil sun'iy intellekt texnologiyalari nutq aktlarini kontekst asosida o'rganish imkonini kengaytirishini ko'rsatdi. Masalan, ingliz tilida iltimos bildirish uchun "Open the window" shakli grammatik jihatdan to'g'ri bo'lsa-da, ayrim vaziyatlarda buyruq ohangida qabul qilinadi. "Could you open the window, please?" yoki "Would you mind opening the window?" shakllari esa ijtimoiy masofa va xushmuomalalik talablariga ko'proq mos keladi. Sun'iy intellekt o'quvchiga mazkur variantlar o'rtasidagi pragmatik farqni tushuntirib, vaziyatga muvofiq shaklni tanlashga yordam beradi.

Rad etish nutq aktini o'rgatishda ham kontekst muhim ahamiyat kasb etadi. "No, I cannot" javobi aniq bo'lsa-da, rasmiy yoki do'stona muloqotda keskin eshitilishi mumkin. Sun'iy intellekt "I'm afraid I won't be able to attend" yoki "Thank you for inviting me, but I already have another commitment" kabi yumshatilgan variantlarni taklif qilishi mumkin. Shu orqali o'quvchi rad etishning faqat mazmunini emas, balki suhbatdosh bilan ijobiy munosabatni saqlash vazifasini ham anglaydi.

Chatbot bilan rolli muloqot o'quvchiga bir nutq aktini turli vaziyatlarda takroran mashq qilish imkonini beradi. Tizim mijoz, o'qituvchi, hamkasb yoki xorijiy mehmon rolini bajarib, o'quvchining javobiga qarab suhbatni davom ettiradi. Bunday mashqlar tayyor dialoglarni qayta aytishdan farqli ravishda spontan javob berish, muloqot strategiyasini o'zgartirish va kommunikativ oqibatni kuzatishga xizmat qiladi. Yirik til modellari ta'limda individual tushuntirish va tezkor yordam berish imkoniyatiga ega bo'lsa-da, noto'g'ri yoki noaniq javoblar yaratishi mumkinligi sababli pedagogik nazorat talab etiladi.

Nutqni tanish texnologiyalari og'zaki nutq aktlarining talaffuz, urg'u, intonatsiya va ravonlik jihatlarini takomillashtiradi. Masalan, uzr so'rashda "I'm sorry" birikmasining samimiyligi faqat so'zlar orqali emas, ohang orqali ham namoyon bo'ladi. Avtomatlashtirilgan

teskari aloqa o'quvchiga talaffuzdagi kamchiliklarni ko'rsatadi, biroq nutqning samimiyligi va madaniy mosligini yakuniy baholash o'qituvchi ishtirokini talab qiladi.

Sun'iy intellekt nutq aktlarini o'rgatishda o'qituvchining o'rnini egallaydigan vosita emas, balki kommunikativ mashqlarni ko'paytiradigan metodik yordamchi hisoblanadi. Uning afzalligi shaxsiylashtirilgan topshiriqlar, cheklanmagan dialog amaliyoti va tezkor teskari aloqada namoyon bo'ladi. Biroq tizim ayrim vaziyatlarda madaniy kontekstni soddalashtirishi, sun'iy yoki haddan tashqari rasmiy iboralarni tavsiya qilishi mumkin. Shuning uchun sun'iy intellekt bergan javoblar darsda muhokama qilinishi, muqobil variantlar bilan qiyoslanishi va real kommunikativ maqsad asosida baholanishi lozim.

Samarali metodika o'quvchining tayyor javobni ko'chirib olishini emas, sun'iy intellekt tavsiyasini tahlil qilishini nazarda tutadi. O'quvchi nima sababdan muayyan ifoda mos yoki nomos ekanini izohlashi, rasmiylik darajasini aniqlashi va o'z variantini taklif qilishi kerak. Bu yondashuv pragmatik kompetensiya bilan birga tanqidiy fikrlash va sun'iy intellekt savodxonligini ham rivojlantiradi.

Sun'iy intellekt texnologiyalari ingliz tilidagi nutq aktlarini vaziyat, kommunikativ maqsad va ijtimoiy munosabatlar asosida o'rgatish uchun keng metodik imkoniyat yaratadi. Chatbotlar dialogik mashqni tashkil etsa, generativ modellar muqobil ifodalarni taqdim etadi, nutqni tanish tizimlari esa og'zaki ijroni takomillashtiradi. Mazkur vositalar o'qituvchi tomonidan aniq maqsadga yo'naltirilgan topshiriqlar, pragmatik tahlil va refleksiya bilan uyg'unlashtirilgandagina samarali natija beradi. Shu sababli sun'iy intellektidan foydalanish metodikasi kommunikativlik, individuallashtirish, tanqidiy baholash, axloqiy xavfsizlik va pedagogik nazorat tamoyillariga tayanishi zarur.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Austin J. L. How to Do Things with Words. — 2nd ed. — Oxford : Clarendon Press, 1975. — 168 p.
2. Searle J. R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. — Cambridge : Cambridge University Press, 1969. — 203 p.
3. Leech G. N. Principles of Pragmatics. — London ; New York : Longman, 1983. — 250 p.
4. Yule G. Pragmatics. — Oxford : Oxford University Press, 1996. — 138 p.
5. Kasneci E., Sessler K., Küchemann S. et al. ChatGPT for Good? On Opportunities and Challenges of Large Language Models for Education // Learning and Individual Differences. — 2023. — Vol. 103. — Art. 102274. — DOI: 10.1016/j.lindif.2023.102274.
6. UNESCO. Guidance for Generative AI in Education and Research. — Paris : UNESCO, 2023. — 44 p.
7. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume. — Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2020. — 278 p.
8. Taguchi N. Context, Individual Differences and Pragmatic Competence. — Bristol : Multilingual Matters, 2012. — 336 p.

O‘ZBEKISTON — 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA’LIM ISTIQBOLLARI

II RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI

2026-yil, 6-oktyabr

Mas’ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

O‘ZBEKISTON — 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA’LIM
ISTIQBOLLARI. II Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi
materiallari. – Toshkent: Scienceproblems team, 2026. – 200 bet.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: Scienceproblems Team

Konferensiya o‘tkazilgan sana: 2026-yil, 2-oktyabr

ISBN 978-9910-8337-7-9

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Scienceproblems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.